

პანდემიის გავლენა საქართველოს ეკონომიკაზე და მისი დაძლევის გზები

ემზარ კაკულია

თბილისის თავისუფალი აკადემიის ასოცირებული პროფესორი, ეკონომიკის მეცნიერებათა აკადემიური დოქტორი, ekakulia@freeacademy.edu.ge

ანოტაცია

პანდემიამ უდიდესი გავლენა მოახდინა არა მხოლოდ ადამიანის სიცოცხლეზე, არამედ მსოფლიო ეკონომიკაზეც. მსოფლიო მთავრობები ეძებენ გამოსავალს რთული ეკონომიკური მდგომარეობიდან.

პანდემია არის გლობალური გამოწვევა, სადაც საქართველო არ შეიძლება იყოს გამონაკლისი. საქართველოს ეკონომიკა კორონავირუსის პანდემიის გამო აღმოჩნდა ძლიერი დარტყმის ქვეშ და ღრმა შოკში ჩააგდო. მან დიდი ზიანი მიაყენა როგორც მთლიანად ეკონომიკას, ისე ადმიანათა კეთილდღეობას. 2020 წლის აპრილში მკაცრი ლოკდაუნის ფონზე, ქვეყნის რეალური მშპ 2019 წლის აპრილთან შედარებით 16,6% -ით დაეცა.

დღევანდელ ვითარებაში საქართველოს მხოლოდ საგარეო სესხების მიღება შეუძლია. გარე დახმარების საერთო მოცულობამ შეადგინა 3 მილიარდი აშშ დოლარი. მხოლოდ 2020 წელს დაახლოებით 3.5 მილიარდი ლარი დაიხარჯა ანტიკრიზისულ ღონისძიებებზე. ანტიკრიზისული ზომები ითვალისწინებდა ბიზნესის მიზნობრივ დახმარებას. უპირველეს ყოვლისა, თანხები დაიხარჯა დასაქმებულთა სამშრომლო გადასახადის სუბსიდირებაზე.

2020 წლის ბოლოს, საქართველომ მიიღო 2021 წლის განახლებული ბიუჯეტი. ის შედგენილია მშპ-ს 4%-იანი ზრდის გათვალისწინებით, ინფლაციის მაჩვენებელი 3.5%-ით და ბიუჯეტის დეფიციტი 7.6%-ით. ამავე დროს, შემოსავლების ნაწილი წინა წელთან შედარებით შემცირდა 1.6 მილიარდი ლარით, ხოლო ხარჯების პირიქით, გაიზარდა 2.4 მილიარდი ლარით. დეფიციტის დაფარვა დაიგეგმა გარე და შიდა სესხებით 5,3 მილიარდი ლარის ოდენობით, მათ შორის ახალი ევროობლიგაციების გამოშვებით 2021 წელს.

კრიზისის ფონზე, უცხოეთიდან განხორციელებული პირდაპირი უცხოური ინვესტიციების მოცულობამ ახალი ანტირეკორდი დაამყარა და შვიდი წლის განმავლობაში ყველაზე დაბალ დონეს მიაღწია.

საქართველოს რეალური მშპ 2021 წლის პირველ ექვს თვეში გაიზარდა 12.7%-ით გასული წლის ანალოგიურ პერიოდთან შედარებით. ამას ხელი შეუწყო ფულადი გზავნილების ზრდამ, საქონლის ექსპორტმა და ტურისტების თანდათანობით დაბრუნებამ. ასევე, ოფიციალური კრედიტორების მხარდაჭერამ გაზარდა გარე ბუფერები. Fitch-ის სარეიტინგო სცენარის მიხედვით, 2021 წელს საქართველოს ეკონომიკური ზრდა საშუალოდ 7.8%-მდე გაიზარდება, რაც 3.5 პროცენტული პუნქტით მეტია ვიდრე სააგენტოს წინა კვლევაში.

თუმცა, საქსტატის იგივე მონაცემებით თუ ვიმსჯელებთ, ეკონომიკური ზრდის დაჩქარებას ჯერ არ მოჰყოლია მოქალაქეთა კეთილდღეობის ზრდა. ჯერ კიდევ საქართველოში მოსახლეობის 21,3% რჩება აბსოლუტური სიღარიბის ზღვარს მიღმა, უმუშევრობამ კი ბოლო წლებში რეკორდულ მაჩვენებელს, 21,9%-ს მიაღწია, ხოლო ინფლაციამ 7,2%-ს.

რაც შეეხება ეკონომიკური ზრდის პირდაპირ გავლენას მოსახლეობის კეთილდღეობაზე, დღეს მაღალი ინფლაცია შეიძლება გახდეს მძიმე ტვირთი მოსახლეობისთვის და მისი უარყოფითი შედეგები უფრო ხელშესახებია ვიდრე მაღალი ეკონომიკური ზრდის შედეგები. აქედან გამომდინარე, მნიშვნელოვანია, რომ ეკონომიკური ზრდა იყოს ინკლუზიური.

მნელია საუბარი ეკონომიკურ აღდგენაზე მოქალაქეების საყოველთაო ვაქცინაციის დასრულებამდე, ვინაიდან ეპიდემიის ახალი აფეთქების ალბათობა მაღალია.

საკვანძო სიტყვები: პანდემია, კორონავირუსი, საქართველოს ეკონომიკა, ანტიკრიზისული პროგრამა, ინფლაცია.

კორონავირუსი არის საშიში დაავადება, რომელიც ყოველდღიურად ათიათასობით ადამიანს აწუხებს მთელს მსოფლიოში. პანდემიამ უდიდესი გავლენა მოახდინა არა მხოლოდ ადამიანის

სიცოცხლეზე, არამედ მსოფლიო ეკონომიკაზეც. მსოფლიო მთავრობები ეძებენ გამოსავალს რთული ეკონომიკური მდგომარეობიდან.

განვითარებული ქვეყნები, სადაც წარმოება მიმდინარე წელს დაახლოებით 4 პროცენტით გაიზრდება, ძალიან დაზარალდა პანდემიის დროს. 2020 წელს მათი ეკონომიკა საშუალოდ 5.6 პროცენტით შემცირდა. შემცირება ძირითადად გამოწვეული იყო წარმოებისა და მომსახურების იძულებითი დახურვით. განვითარებად ქვეყნებში, გაეროს მსოფლიო ეკონომიკური ანგარიშის თანახმად, ეკონომიკური განვითარების ნაკლებად მკვეთრი ვარდნაა - 2.5 პროცენტი, 2021 წელს მოსალოდნელია 5.7 პროცენტით აღდგენა.¹

ბევრ საშუალო და დაბალშემოსავლიან ქვეყანას ახლა უკიდურესად სჭირდება ლიკვიდურობა, რათა თავიდან აიცილონ ვალები, აუცილებელია სოლიდარობისა და ფინანსური დახმარების გადაუდებელობა ყველა დაინტერესებული მხარისგან, კერძო კრედიტორების ჩათვლით. ასეთი კონსოლიდაციის მთავარი მიზანია დაუცველი ქვეყნებისათვის ვალის ტვირთის შემსუბუქება ისე, რომ მათ არ მოუწევთ არჩევანის გაკეთება მოსახლეობისთვის სასიცოცხლო მომსახურების გაწევას და მათი ვალების მომსახურებას შორის.

პანდემია არის გლობალური გამოწვევა, სადაც საქართველო არ შეიძლება იყოს გამონაკლისი. საქართველოს ეკონომიკა კორონავირუსის პანდემიის გამო აღმოჩნდა ძლიერი დარტყმის ქვეშ და ღრმა შოკში ჩააგდო, რამაც დიდი ზიანი მიაყენა როგორც მთლიანად ეკონომიკას, ისე ადმიანათა კეთილდღეობას. განსაკუთრებით მოწყვლადი აღმოჩნდა ტურიზმი, უცხოური ინვესტიციები და ფულადი გზავნილები საზღვარგარეთიდან, რაზეც ძირითადად დგას ქართული ეკონომიკა. ამ მხრივ შედეგები ჯერ კიდევ მზარდია და არაპროგნოზირებადი.

2020 წლის პირველი ორი თვის ოპტიმისტური ზრდა შეუფერხებლად გადაიქცა ყველაზე ღრმა ეკონომიკურ კრიზისად საქართველოს მთელ ისტორიაში. მხოლოდ მარტში, პირველი ჩაკეტვის შემოღების შემდეგ, ქვეყნის მშპ თითქმის 17 პროცენტით შემცირდა. კორონავირუსის გავრცელებით გამოწვეული ტურისტული ნაკადის მკვეთრმა შემცირებამ შეაჩერა უცხოური ვალუტის ძირითადი წყარო. მარტში ექსპორტი შემცირდა დაახლოებით 22%-ით, იმპორტი - 13.4%-ით. ამ ფაქტორების ზეწოლის ქვეშ გაუფასურდა ქართული ლარი, რომელიც, მიუხედავად ეროვნული ბანკის ფართომასშტაბიანი სავალუტო ჩარევისა, წლის ბოლოსთვის აშშ დოლართან მიმართებაში 22%-ით გაუფასურდა.

კრახის მასშტაბი შეიძლება ილუსტრირებული იყოს გაცილებით აყვავებული 2019 წლის ერთ-ერთ ინდიკატორთან შედარებით: საქართველოს ტურიზმის ეროვნული ადმინისტრაციის მონაცემებით, უცხოელმა სტუმრებმა საქართველო უზრუნველყვეს 3.3 მილიარდი დოლარის შემოსავლით. 2019 წელს საქართველოში დაფიქსირდა ვიზიტორების რეკორდული რაოდენობა - 9.3 მილიონი.

დღევანდელ ვითარებაში საქართველოს მხოლოდ საგარეო სესხების მიღება შეუძლია. გარე დახმარების საერთო მოცულობამ შეადგინა 3 მილიარდი აშშ დოლარი, აქედან მხოლოდ 2020 წელს დაახლოებით 3.5 მილიარდი ლარი დაიხარჯა ანტიკრიზისულ ღონისძიებებზე.

პირველი ანტიკრიზისული პროგრამის შედეგების მიხედვით, 350 ათასმა მოქალაქემ, რომლებმაც სამსახური დაკარგეს საგანგებო მდგომარეობის დროს, მიიღეს სახელმწიფოსგან დახმარება 200 ლარის ოდენობით ექვსი თვის მანძილზე. ამ მიზნებისათვის ბიუჯეტის ხარჯებმა შეადგინა 460 მილიონი ლარი. გარდა ამისა, ამ კატეგორიის მოქალაქეებს შესთავაზეს სამთვიანი

1   Мировая экономика после пандемии: ООН призывает к глобальной консолидации
<https://news.un.org/ru/story/2021/01/1395082>

გადავადების გადახდა საბანკო სესხებზე. 75 მილიონი ლარი გადაეცა ერთჯერადი დახმარების სახით, 300 ლარის ოდენობით, თვითდასაქმებულ მოქალაქეებს.

ანტიკრიზისული ზომები ითვალისწინებდა ბიზნესის მიზნობრივ დახმარებას. უპირველეს ყოვლისა, თანხები წავიდა დასაქმებულთა საშემოსავლო გადასახადის სუბსიდირებაზე. ეს სუბსიდიები გამოითვლებოდა ხელფასიდან 750 ლარის ოდენობით და ვრცელდებოდა ყველა ხელფასზე 1500 ლარამდე. ამ ღონისძიების ბიუჯეტმა 250 მილიონი ლარი შეადგინა.

გარდა ამისა, 434 მილიონი ლარი გამოიყო სამშენებლო სექტორის დასახმარებლად. მთავრობამ სუბსიდირება გაუწია იპოთეკური სესხების 4%-ს, რომელიც მოქალაქეებმა მიიღეს 2020 წლის ბოლოსთვის. ამისთვის 85 მილიონი ლარი გამოიყო. მესამე დახმარების პაკეტი არის სოციალური. მისი მოცულობა შეადგენდა 83 მილიონ ლარს.

ეკონომიკურმა ვარდნამ მნიშვნელოვანი ზეწოლა მოახდინა ინფლაციაზე, რომელიც 6.1%-ით გაიზარდა წლის განმავლობაში. საკვების ფასების ზრდამ 2008 წლის რეკორდიც კი მოხსნა - მაგალითად, ხილზე ფასები გაიზარდა თითქმის ერთნახევარჯერ, კვერცხის და რძის პროდუქტების - 17%-ით, თევზი - 15,8%-ით, ხორცი - 13%-ით, პური - 10%-ით.

2020 წლის ბოლოს, საქართველომ მიიღო 2021 წლის განახლებული ბიუჯეტი. ის შედგენილია მშპ-ს 4%-იანი ზრდის გათვალისწინებით, ინფლაციის მაჩვენებელი 3.5% -ით და ბიუჯეტის დეფიციტი 7.6%-ით. ამავე დროს, შემოსავლების ნაწილი წინა წელთან შედარებით შემცირდა 1.6 მილიარდი ლარით, ხოლო ხარჯების, პირიქით, გაიზარდა 2.4 მილიარდი ლარით. დეფიციტის დაფარვა დაიგეგმა გარე და შიდა სესხებით 5,3 მილიარდი ლარის ოდენობით, მათ შორის 2021 წელს ახალი ევროობლიგაციების გამოშვებით.²

კრიზისის ფონზე, უცხოეთიდან განხორციელებული პირდაპირი უცხოური ინვესტიციების მოცულობამ ახალი ანტირეკორდი დაამყარა და შვიდი წლის განმავლობაში ყველაზე დაბალ დონეს მიაღწია. პირველ სამ კვარტალში, 2019 წლის ანალოგიურ პერიოდთან შედარებით, მათი მოცულობა 23,6 პროცენტით შემცირდა.

ამავე დროს, პირველად ისტორიაში, რეინვესტირების სპეციფიკურმა წილმა (133,6 მლნ აშშ დოლარი) გადააჭარბა რეალური კაპიტალის შემოდინებას (97,4 მლნ აშშ დოლარი) 71%-ით.

მიუხედავად ამისა, საქართველომ კარგად გაართვა თავი გარე შოკს კორონავირუსული პანდემიის დროს. მშპ-ს რეალური ზრდა 2021 წლის პირველ ექვს თვეში გაიზარდა 12.7%-ით გასული წლის ანალოგიურ პერიოდთან შედარებით. ამას ხელი შეუწყო ფულადი გზავნილების ზრდამ, საქონლის ექსპორტმა და ტურისტების თანდათანობით დაბრუნებამ. იმავდროულად, ოფიციალური კრედიტორების მხარდაჭერამ გაზარდა გარე ბუფერები.³

Fitch- ის სარეიტინგო სცენარის მიხედვით, 2021 წელს საქართველოს ეკონომიკური ზრდა საშუალოდ 7.8%-ს მიაღწევს, რაც 3.5 პროცენტული პუნქტით მეტია სააგენტოს წინა კვლევასთან შედარებით, რომელიც გამოქვეყნდა ექვსი თვის წინ. ტურიზმის სექტორის უფრო მდგრადი აღდგენა და გაზრდილი ინვესტიცია შეძლებს უზრუნველყოს მშპ-ს რეალური ზრდა 2022–2023 წლებში, საშუალოდ 5.4%, რაც აღემატება პოტენციალს 4.0–4.5%.

2 Грузия 2020: Экономика под знаком коронавируса <https://www.ekhokavkaza.com/a/31033196.html>

3 Fitch подтвердило рейтинги Грузии на уровне «ВВ», изменив прогноз на «стабильный» <https://www.newsgeorgia.ge/fitch-%D0%BF%D0%BE%D0%B4%D1%82%D0%B2%D0%B5%D1%80%D0%B4%D0%B8%D0%BB%D0%BE-%D1%80%D0%B5%D0%B9%D1%82%D0%B8%D0%BD%D0%B3%D0%B8-%D0%B3%D1%80%D1%83%D0%B7%D0%B8%D0%B8-%D0%BD%D0%B0-%D1%83%D1%80%D0%BE%D0%B2/>

ექსპერტები ვარაუდობენ, რომ საქართველოს სახელმწიფო ვალის თანაფარდობა, რომელიც 2020 წელს მშპ-ს 60%-ს აღწევდა, წელს 56%-მდე შემცირდება, ხოლო 2023 წელს 55.2%-მდე.

სტატისტიკის ეროვნული სამსახურის მონაცემებით, 2021 წლის აპრილში, გასული წლის ანალოგიურ პერიოდთან შედარებით, მშპ-ს ზრდა თითქმის 45 პროცენტი იყო და საშუალოდ 2021 წლის პირველ ოთხ თვეში 8 პროცენტს გადააჭარბა. ეს იმ დროს, როდესაც 2020 წლის აპრილში მკაცრი შეზღუდვების პირობებში, ქვეყნის რეალური მშპ 2019 წლის აპრილთან შედარებით შემცირდა 16.6% -ით.⁴

თუმცა, საქსტატის იგივე მონაცემებით თუ ვიმსჯელებთ, ეკონომიკური ზრდის დაჩქარებას ჯერ არ მოჰყოლია მოქალაქეთა კეთილდღეობის ზრდა. საქართველოში მოსახლეობის 21,3% რჩება აბსოლუტური სიღარიბის ზღვარს მიღმა, უმუშევრობამ კი რეკორდულ მაჩვენებელს 21,9%-ს მიაღწია, ხოლო ინფლაციამ - 7,2%-ს. მოქალაქეების კეთილდღეობის გაუმჯობესება დამოკიდებულია ეკონომიკური ზრდის ტემპზე.

რაც შეეხება ეკონომიკური ზრდის პირდაპირ გავლენას მოსახლეობის კეთილდღეობაზე, დღეს მაღალი ინფლაცია შეიძლება გახდეს მძიმე ტვირთი მოსახლეობისთვის და მისი უარყოფითი შედეგები უფრო ხელშესახებია ვიდრე მაღალი ეკონომიკური ზრდის შედეგები. აქედან გამომდინარე, მნიშვნელოვანია, რომ ზრდა იყოს ინკლუზიური. ასეთი პირობებში, სახელმწიფო, უშუალოდ ეროვნული ბანკი, კიდევ უფრო ფრთხილად უნდა იყოს.

მწელია საუბარი ეკონომიკურ აღდგენაზე მოქალაქეების საყოველთაო ვაქცინაციის დასრულებამდე, ვინაიდან ეპიდემიის ახალი აფეთქების ალბათობა მაღალია, სანამ ვაქცინაციის დონე 60%-ს არ მიაღწევს. ამ ფრონტზე ყველაფერი არც ისე კარგადაა.

უპრეცედენტო მსოფლიო კრიზისი, რომელმაც ორ მილიონზე მეტი ადამიანის სიცოცხლე შეიწირა, რამაც უამრავი ოჯახი სიღარიბეში ჩააგდო, გააძლიერა შემოსავლების უთანასწორობა, შეაფერხა საერთაშორისო ვაჭრობა და მოშალა გლობალური ეკონომიკა, მოითხოვს დაუყოვნებლივ გადაუდებელ ზომებს.

სახელმწიფომ უნდა გამოიყენოს მის ხელთ არსებული ყველა ბერკეტი და მექანიზმი შექმნილი მძიმე ეკონომიკური მდგომარეობიდან გამოსასვლელად. უნდა გატარდეს მთელი რიგი ღონისძიებები მცირე და საშუალო ბიზნესის ფინანსურ რესურსებთან ხელმისაწვდომობის მიზნით.

აუცილებელია ადგილობრივმა ხელისუფლებამ მეტი ყურადღება გამოიჩინოს ადგილობრივ მეწარმეთა მიმართ. ინოვაციური პროექტების შეთავაზებით შეუძლიათ ინვესტიციების მოზიდვა და რეგიონის კონკურენტუნარიანობის ამაღლება.

საჭიროა სახელმწიფო საკუთრებაში არსებული ყველა რესურსის მაქსიმალურად ჩაბმა ეკონომიკურ აქტივობაში მისი პრივატიზირების გზით, რაც ხელს შეუწყობს ეკონომიკის აღდგენას პოსტპანდემიურ პერიოდში. ასევე, პოსტპანდემიურ პერიოდში განსაკუთრებული ყურადღება უნდა მიექცეს იმ დარგებს, რომლებსაც მაღალი საექსპორტო პოტენციალი აქვთ.

მეტი ძალისხმევაა საჭირო სახელმწიფოს მხრიდან მოსახლეობის სწორი ინფორმირებისა და მოტივაციისათვის საყოველთაო ვაქცინაციის უზრუნველსაყოფად, რაც ხელს შეუწყობს ეკონომიკურ ზრდას. ასევე საჭიროა ჯანაჯვის სისტემის გაძლიერება, რაც ქვეყანას თავს აარიდებს ახალ ლოგდაუნებს და ბიზნესს მისცემს მუშაობის საშუალებას.

სამართლიანი, უსაფრთხო და სიცოცხლისუნარიანი სამყაროს მშენებლობის პერსპექტივები

4 Грузия 2020: Экономика под знаком коронавируса <https://www.ekhokavkaza.com/a/31282881.html>

იქნება დამოკიდებული იმაზე, თუ რამდენად ეფექტურად უპასუხებს კაცობრიობა ასეთ საშიშ გამოწვევას.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. ეკონომიკური პოლიტიკა კრიზისის დროს: ინტერვიუები ეკონომიკის მკვლევრებთან <https://socialjustice.org.ge/ka/products/ekonomikuri-politika-krizisis-dros-interviebi-ekonomikis-mkvlevrebtan>
2. Грузия 2020: Экономика под знаком
3. коронавируса <https://www.ekhokavkaza.com/a/31033196.html>
4. Fitch подтвердило рейтинги Грузии на уровне «ВВ», изменив прогноз на «стабильный»
5. <https://www.newsgeorgia.ge/fitch-%D0%BF%D0%BE%D0%B4%D1%82%D0%B2%D0%B5%D1%80%D0%B4%D0%B8%D0%BB%D0%BE-%D1%80%D0%B5%D0%B9%D1%82%D0%B8%D0%BD%D0%B3%D0%B8-%D0%B3%D1%80%D1%83%D0%B7%D0%B8%D0%B8-%D0%BD%D0%B0-%D1%83%D1%80%D0%BE%D0%B2/>

The impact of the pandemic on the Georgian economy and ways to overcome it

Emzar kakulia

Free Academy of Tbilisi Associate Professor, Academic Doctor of Economic Sciences, ekakulia@freeacademy.edu.ge

Abstract

The pandemic has had the greatest impact not only on human life but also on the world economy. World governments are looking for a way out of a difficult economic situation.

Pandemic is a global challenge where Georgia can't be an exception. Georgia's economy has been hit hard by the coronavirus pandemic and has been in deep shock. It has caused great damage to both the economy as a whole and the well-being of the people. Amid a severe lockdown in April 2020, the country's real GDP fell by 16.6% compared to April 2019.

In the current situation, Georgia can only receive foreign loans. The total volume of external assistance amounted to \$ 3 billion. In 2020 alone, about \$ 3.5 billion was spent on anti-crisis measures. Anti-crisis measures provided targeted assistance to businesses. First of all, the funds were spent on subsidizing employee income tax.

At the end of 2020, Georgia adopted the updated 2021 budget. It is based on 4% GDP growth, an inflation rate of 3.5% and a budget deficit of 7.6%. At the same time, the share of revenues decreased by 1.6 billion compared to the previous year, while the share of expenditures increased by 2.4 billion GEL. The deficit was planned to be repaid with external and domestic loans in the amount of 5.3 billion GEL, including the issuance of new Eurobonds in 2021.

Against the background of the crisis, the volume of foreign direct investment has set a new anti-record and reached its lowest level in seven years.

Georgia's real GDP in the first six months of 2021 increased by 12.7% compared to the same period last year. This was facilitated by the growth of remittances, the export of goods, and the gradual return of tourists. Also, support from official lenders has increased external buffers. According to the Fitch rating scenario, Georgia's economic growth will grow by an average of 7.8% in 2021, which is 3.5 percentage points higher than in the previous study of the agency.

However, judging by the same data from Geostat, the acceleration of economic growth has not yet led to an increase in the welfare of citizens. 21.3% of the population in Georgia is still below the absolute poverty line, while unemployment has reached a record level of 21.9% in recent years, while inflation has reached 7.2%.

As for the direct impact of economic growth on the well-being of the population, today high inflation can become a heavy burden for the population and its negative consequences are more tangible than the consequences of high economic growth. Therefore, it is important for economic growth to be inclusive.

It is difficult to talk about economic recovery until the end of universal vaccination of citizens, since the probability of a new outbreak of the epidemic is high.

Keywords: pandemic, coronavirus, Georgian economy, anti-crisis program, inflation.